

A tanulmányokat a könyvtár részletes térkép-katalógusa követi. A fényes papírra nyomtatott, színes térkép-illusztrációk a könyvtárban található térképek nagyfelbontású, digitális másolatai. Az 1867-es alapítás óta a könyvtár térképgyűjteménye meghaladja a 14 500-at is, ezek közül 3 749 készült 1945 előtt, ebből 2112 darab magyar és magyar vonatkozású térképet mutat be a könyv.

A kiadvány és a katalógus használatát különböző (cím-, név-, tematikus és földrajzi-név-) mutatók segítik, amelyben a rövidítések

és a térkép-illusztrációk jegyzéke is helyet kap. Az áttekinthetőség és kereshetőség segítésére a kötet elején használati útmutató is szerepel.

Ezek a kartográfiai emlékek a tér változásait, az idő múlását és a világ statisztikai arculatát is szemléletesen, sőt művészi igénnyel ábrázolják, így a belőlük összeállított könyv sem lehetett kevesebb, mint szemléletes és szép.

Farkas Balázs,

a KSH Könyvtár tájékoztató könyvtárosa
E-mail: Balazs.Farkas@ksh.hu

Folyóiratszemele

Thygesen, L. – Grosen Nielsen, M.:

A felhasználói igények kielégítése – A nagyüzemi statisztikatermeléstől a tudás előállításáig

(How to Fulfil User Needs – From Industrial Production of Statistics to Production of Knowledge.) – *Statistical Journal of the IAOS*. 2013. évi 29. évf. 4. sz. 301–313. old.

A Dán Statisztikai Hivatal értékesítési és marketingigazgatója, *Lars Thygesen*, valamint a metaadat-stratégiáért felelős vezető, *Mogens Grosen Nielsen* tanulmánya azt a kérdést járja körül, hogy milyen feladatai és lehetőségei vannak a hivatalos statisztikának a végfelhasználók minőségi kiszolgálása terén. A szerzők megállapítása szerint a statisztikai szervezetek korábban nem látott mennyiségben termelik az adatokat, ám eközben nem feltétlenül veszik figyelembe fogyasztóik jelentősen megnőtt igényeit. Ráadásul az egyre bonyolultabb tár-

sadalmi, gazdasági és politikai viszonyok közepette újabb és újabb kihívásokkal kell szembeesülniük.

A cikk elsőként azt a fókuszcsoporthoz mutatja be, amelynek keretében három felhasználói kör, a központi kormányzat, az önkormányzatok, továbbá az oktatási szféra és a média kiválasztott képviselőivel folytattak konzultációt. A megbeszéléseket külső szakértő vezette; a statisztikai hivatal munkatársai jelen lehettek ugyan, de csak akkor szólalhattak meg, ha kérdést intéztek hozzájuk. A kutatás megerősítette a dán statisztikusok azon feltevését, hogy nem ismerik eléggé az adataikat felhasználó vállalkozások, minisztériumi vagy regionális politikai döntéshozók igényeit, motivációit, szakmai és üzleti folyamatait. A megkérdezettek hiányolták a statisztikák nemzetközi kontextusba ágyazását (az Eurostat vagy az OECD adatbázisának vonatkozó oldalára mutató linkekkel), szóvá tették a hivatal túlzottan ágazati szemléletét, és hangsúlyoz-

Megjegyzés. A Folyóiratszemelet a KSH Könyvtár (*Lencsés Ákos*) állítja össze.

ták, hogy a metaadatoknak nemcsak a szakértők, hanem a statisztikában kevésbé jártas felhasználók számára is érthetőnek kell lenniük. Felmerült az igény a hagyományos összeírások és kutatások kiegészítésére ad hoc felvételekkel, az adathiányok és a definíciók módosításának részletes magyarázatára, a kiigazított és kiegészített hosszú idősorok publikálására, az adatrevíziók folyamatának dokumentálására, a bizonytalan lábakon álló becslések és a lehetséges hibaforrások megjelölésére, valamint a most még csak papíralapon meglévő dokumentációk digitális formában történő közzétételére. Elismerés fogadta ugyanakkor a hivatal munkatársai által bemutatott, a minőségügyi nyilatkozatokat, a fogalmakat, a változókat és az osztályozásokat integráló kísérleti meta-adatrendszer.

A tanulmány a felmerült problémák közül négyre reflektál egy-egy önálló fejezetben. A több szektort érintő statisztikai adatigénylések gyors és hatékony kielégítéséhez a különböző intézmények regisztereinek összekapcsolásán keresztül vezethet az út. A Dániában és néhány más országban kifejlesztett rendszer alapjául a norvég *Svein Nordbotten*nek, az ENSZ Statisztikai Hivatala egykori vezetőjének az 1960-as években kitalált adatarhívum-modellje szolgál. A rendszer alapját a személyek, a vállalkozások és az ingatlanok – eredetileg igazgatási célra létrehozott – nyilvántartásai alkotják, amelyekben az egyedi elemeket kódok segítségével teszik azonosíthatatlanná. (Itt jegyzendő meg, hogy a mikroadatokat biztonságos kezelését a kérdés súlyához képest viszonylag kevés figyelemben részesítik a szerzők.) A három alapregiszter számos egyéb adminisztratív forrással (népmozgalmi, jövedelmi és oktatási adatokkal) is kiegészül. Mindamelllett, hogy egy ilyen adatbázis felbecsülhetetlen előnyökkel jár (jelentősen megkönnyíti például a longitudinális vizsgálatok elvégzését), hátulütője, hogy a hivatalos statisztika és a többi intézmény regisztereinek fogalomkészlete a legrit-

kább esetben egyezik meg, ezért elengedhetetlen a kiegészítő felmérések elvégzése.

A konzultációk és más kutatások is megerősítették, hogy a nemzeti statisztikai szolgálatoknak tudásintenzív termékekkel és szolgáltatásokkal is elő kell állniuk, amihez szükség van a felhasználók bevonására is. Dániában különösen hosszú út vezetett eddig a felismerésig. Az első népszámlálást 1769-ben hajtották végre, de eredményeit nem hozták nyilvánosságra, nehogy kiszolgáltatassák az országot az esetleges ellenségnek. Később a statisztika a gazdasági-politikai döntéshozók (elsősorban a pénzügyminisztérium) megrendeléseit teljesítette. Az 1966-os statisztikai törvény azonban már azt írja elő, hogy a hivatalos statisztikának a demokratikus folyamatokat kell szolgálnia, függetlennek kell lennie a hatalomtól, és eredményeit megszületésük pillanatában elérhetővé kell tennie bárki számára. A tudásalapú társadalom korában a termékről a felhasználóra helyeződik a hangsúly. Ehhez mind a munkaszervezés, mind a hivatali szervezetek alkalmazkodása szükséges. A szerzők által felvázolt folyamatközpontú modellt, az általános statisztikai üzletifolyamat-modellt (generic statistical business process model – GSBPM) alapját *Michael Porter* értékláncelmélete és az üzletifolyamat-kezelés (business process management – BPM) képezi. Az értékláncelmélet értelmében a szervezeti tevékenységek alap-, vezetési és támogató folyamatokra oszthatók, amelyek minden egyes eleme új értékkel gazdagítja a létrejövő terméket. Jelen esetben az alapfolyamat elején a felhasználói igény megfogalmazása, a végén a statisztikai publikáció (kiadvány, jelentés, adatbázis) áll, míg a támogatói folyamatok közé sorolhatók az informatikai fejlesztések, a metaadatok és a minőségi nyilatkozat létrehozása. Mindehhez rugalmasabb, lehetőleg mátrixszervezetre van szükség, ahol egy-egy csoport egyetlen folyamatért felel az elejétől a végéig.

A cikk következő két fejezete a minőség-fogalom változásával és a metaadatokkal foglalkozik. A minőségellenőrzés hagyományosan mintavételes vizsgálatot jelentett, amely esetenként a teljes terméksor visszaküldésével járhatott. Az 1940–1950-es évektől a megelőzésre, a minőségbiztosításra került a hangsúly. Az 1980-as évektől ismerkedett meg a világ a teljes körű minőségirányítás (total quality management – TQM) fogalmával, amelyet – más statisztikai intézmények mellett – ma már az Eurostat is alkalmaz. A termék jó minőségének előfeltétele a termék létrehozásának folyamatát átható minőségi szemlélet. A gyakorlatban ez többek között azt jelenti, hogy a metaadatokat már a kezdet kezdetén célszerű meghatározni.

A tanulmány főbb gondolatait a Dán Statisztikai Hivatal 2013 végén lebonyolított kísérleti projektje során tesztelték. Ennek keretében új, egységes metaadat-dokumentációt, folyamatleírásokat és felhasználói kézikönyveket, a társadalomstatistika területén pedig integrált regisztereket kezdtek használni. A rendszer „élesítésére” – a tapasztalatok leszűrése után – várhatóan idén kerül sor.

Rózsa Dávid,

a KSH Könyvtár főigazgató-helyettese
E-mail: David.Rozsa@ksh.hu

Eichhorst, W. – Tobsch, V.:

A rugalmas munkavégzés gyakorlata Európában

(Flexible Arbeitswelten.) – *IZA Research Report*. 2014. évi 59. sz. 1–42. old.

A tanulmány letölthető:

http://www.iza.org/en/webcontent/publications/reports/report_pdfs/iza_report_59.pdf

Eichhorst és *Tobsch* elsősorban a németországi munkaerő-piaci folyamatok alapján vizs-

gálják a munkavégzés hagyományos kategóriáitól eltérő, sok esetben kevésbé kötött időtartamú, illetve helyszínű keresőtevékenységeket. Írásuk ágazatok, foglalkozások szerinti, valamint nemzetközi összehasonlítást is tartalmaz, a szerzők kifejtik a rugalmas értékalakítás előnyeit és nehézségeit. Az atipikus munkavégzést több ismerv szerint különböztetik meg a hagyományos munkaszerződéssel elérhető („nem rugalmas”) keresőtevékenységektől.

A rugalmas munkavégzés sokféle esete alakult ki. A cikk meghatározásokat ad az alkalmilag, a határozott ideig vagy nem a jogszabály szerinti minimális heti időkeretben végzett munkákról, valamint a küszöbértéknél alacsonyabb bérszínvonalú foglalkoztatásról. (A németországi társadalombiztosított munkavállalók határozatlan idejű és „hagyományos” foglalkoztatásának ismérve a legalább 35 órás munkahét, a részmunkaidő az ennél rövidebb heti munkaidő és az, hogy az alkalmazott nem az ún. minijob kategóriába tartozik, a küszöbértéknél kisebb bérszínvonallal.) A részmunkaidős, határozott ideig alkalmazott munkavállaló a munkaadó által előírt szervezeti keretekben dolgozhat. Külön kategória a „bedolgozó”, aki megválaszthatja a munkavégzés helyét, például távmunkásként. Az itt említett esetek együtt a munkavégzés atipikus kategóriái.

Országoként sajátos jogszabályok vonatkoznak az atipikus munkavégzésre. A munkaképes korúak mintegy 40, a foglalkoztatottak 60 százalékát határozatlan ideig, teljes munkaidőjű munkaszerződéssel alkalmazták Németországban az 1992 és 2012 közötti időszakban.

A társadalombiztosítás nyilvántartásai alapján az atipikus foglalkoztatási adatok tartalmazzák az alkalmi munkát, valamint az önálló foglalkozásúak munkavégzését is. A tanulmány összehasonlítja a németországi alacsony bérűek arányát nemek és végzettségi szintek szerint a társadalombiztosított foglal-